

Sigitas Geda

GEDIMINO VALSTYBĖS FRAGMENTAS

IŠ CIKLO „LEDYŅŲ LIETUVA. PĖDOS“

LIETUVOS ATSIKIMAS

Ištiško geltona
Šviesa danguje,
Ir plaukia giedodamos
Žuvys į ją.

Raudonas ir žalias,
Kuprotas kaip krabas
Pašoka į viršų
Lietuviškas kraštas.

Kol rūstūs peizažai
Apanka erdve,
Kol medžiai žalia
Apsitraukia žieve, –

Žemelė po šviesulu
Šildo pečius
Ir išveda šviečiančius
Jūrų paukščius,

Garuodama myli,
Raudona visa,
Ji žiūri į milžinus
Debesyse –

Ir sukasi – lekia
Amžių versmėj –
Geltoni pasauliai,
Žali vieversiai.

1962

IŠ CIKLO „SUGRĮŽIMAS IŠ KAUKAZO“

* * *

Arkliai siūbuoja žalią horizontą,

Stačiom galvom iš žemės lenda vyturiai,
Išsiskėtė beržai
Ir laukia žalio žaibo –

Senoji šiaurė.
Molio Lietuva.
Dangus sapnuodamas kažką jau žada.
Nedalomai įaugo į peizažą
Du medžiai. Ežeras. Ir motinos galva.

Aukšti kalnai. Visur ledynų žymės.
Kai, būdavo, susprogsta žalios žievės,
Atšilus, po pagoniškos maldos,
Į pelkę žmonės vijo mamutus.

Nuo ežerų parjoja surūstėjęs
Kaip Dovydas per jūrų žolę – tėvas,
Šakom aprietus šviesų erdvės plotą,
Vėl kriaušė žydi, šobliom apkapota.

Tėvynės, Motinos
Ir žemės jausmas.

Didžiulis, kosminis
Žibuoklės džiaugsmas.
Tebus šviesu,
Tebus labai šviesu –
Žibuoklė auga lig už debesų.

1964

* * *

Buvau į Lietuvą išėjęs.
Ten paukščiai, moterys ir vėjas.

Į dieną visos karvės ėjo,
Ir vėju siautė ir plazdėjo

Didžiulis – rudas – vieversys.

Ilgai sparnai ir upės plakės,
Ir visos moterys – plaštakės.
Žole apaugo mano akys,

Ir iš pačios gelmės žolėj
Raudoni vertės gyvuliai.

Ar aš buvau, ar nebuvo,
Ar molio sapną sapnavau?

1964

IŠ POEMOS „STRAZDAS“

ŽEMĖS ARIMAS

Šitos bitės, kamanės,
Šita amžių galybė,
Virš apgriuvusių kaimų –
Rausva amžinybė.

Atsiverkite, žaros,
Man į amžius senus, –
Iškėtojęs sparnus.
Strazdas Lietuvą aria.

Gėriukėliai po pievas.
Plaukia upės. Kalnai.
Danguje dyvinai
Žydi saulė ir dievas.

Tarp dangaus ir tarp žemės
Žalio paukščio sparnai.
Bliauna jaučiai tenai.
Verkia vaikas. Sutevus

Vyras, paukštis, poetas
Dar ilgai ieško peno –
Viešpatie mano,
Kokios baisios jo pėdos!

O iš rūko lyg sapno
Kyla mano tėvynė –
Senas laikas ir samanės –
Lietuva akmeninė.

Kaulakys. Kamarnykas.
Dominykas. Siratos.

Vyžos. Senas giesmynas.
Ir Drazdauskas, ir Strazdas.

Žalią sparną ištisia,
Kad net saulė – žalia,
Jo šešėlis žole –
Šviesios bangos per Lietuvą.

Tiek regėjimuos šėlus –
Mėnuo – miškas – rasa –
Lietuva – ji visa –
Dideliam jo šešėly.

Spurda, lekia gyvybė,
Eidama spirale.
Viršum jos – begalybė,
O kentauras – šalia.

1964

JOTVINGIŲ ŽEMĖ

Parvažiavau namo gegužės mėnesį,
Ir aiškiai buvo galima matyti
Boružės, gulinčios po akmenėliais,
O prie upelių landžiojo karvytės.

Kvėpėjo alksnių luobu. Žmonės
Sodino bulves. Lyg kokia dvasia
Vaikai, arkliai ir traktoriai, ir kovarniai
Pleveno prie pat žemės, vagose.

Ten buvo vandenys. Mėnulio pusė.
Koplytstulpiai ir peršviestas genys.
Žalių šakų erdvėj skrajojo pušys.
Raudonas kaimas. Baltas gyvulys.

Ir visos šito krašto dienos –
Kaip jotvingiai ant didelių kalnų.
Gulėdamas tarp moterų ir diemedžių,
Klausiausi – šventas Jurgis vandenų.

Subėgę mano seserys ir broliai
Dar pasakyt norėjo man kažką.

Aš juos paglosčiau šviečiančia ranka.
Jau užė žalias ąžuolo altorius.

1967

IŠ POEMOS „DELČIA RUDENĖ DEIVĖ“

III

Jaunystėje staiga ugnies
bedugnė lyg sapnas atsivėrė
prieš mane... Aš sudrebėjau...
Lukterėk, man tarė balsas:
pamėlę nendrės svyra
tenai toli
ties smėlio bedugne...

Išaušo vasara... Lapotais
upių slėniais
eičiau... Žydinti naktie, –
snieguotos pienės... Ir jėga
kažkokia (prisiminiau
alsuojančią žibuoklę...) mane
patraukė vieškelių ūksmėn.

Ir paukščiai ten,
paklydėliai raginiai,
po saulės ugnį
nardė įžambiai, ir
kopų žolės, ir dvasia atgimus..
Džiaukis, – tarė stiebai
rugiagėlių išnokę...

Šerkšnotas kiaukutas
jau skeldi;
gamtovaizdžiai, jie
buvo apleisti,
bet Tolimoj Delčioj,
ugny nubunda Augalų
Bežadis... Tai
smėlių gaudžiančioji paslaptis...

Jam lenkias karūnuotos

jūrų salos,
kriauklė, mėnulis ir
šita naktis (žalia
žvaigždė jai
gaudžia apie galvą...),
pulsuoja ji
po kiaukutais žydrais...

Iš tolumų, iš balto
jūrų aido
Jo kūnas – begaliniai
žemės vakarai...

1969

IŠ „BILHANOS“

PIRMOJI PYNĖ

Ir aš žinau, ką pasakyt norėjau:
šešėliu sniegas, moters krūtine
praskriejantis ūmai, melsvybė marių,
mergelė ta baltuojanti – diena
šviesiais plaukais paliečia žydrą giją
ir klauso spinduliuoto kalavijo
ir žalio marių ajero kalbos, ir vėjo,
ir tų minčių, kur andai suplastėjo,
ugnies pynėm apsiautusios mane.

Ir aš žinau, ką pasakyt norėjau:
pasviręs skliautas – atbraila uolos –
burnos ertmė – krūties šarmotas vingis,
kur ilsisi pavasario kregždė,
kur sutemų šešėlis, pirštų ilgiais
ūksmėto tavo kūno linija, širdie,
tai saulė, skroblas, žiogas, mintys
ir klodai rudo smėlio, viltys –
drabužiai žemės tvaskančios tylos.

Ir aš žinau, ką pasakyt norėjau:
tamsiųjų jaspių rūmai dulkini
ir vėtrungė į melsvą meldo pusę,

į mūsų skaidrų vandenį, prapulsi,
nes snieginais kalnagūbriais eini,
žalių šaknų būtybe, kas plasnoja
viršum langų? sugrįžtantis garnys?
nakties svečiai – laukų spalva dulsoji,
sutrūkęs veidrodis, kurio dugne alsuoja
mus mylinčių pavidalai liauni.

Ir aš žinau, ką pasakyt norėjau:
galantiškoji vandenų kalba,
akmens svaja ir taurėje dvilypė
žydriųjų marių plokštuma – sužibę
jie guodžia tyliai kalbantį mane:
esi nakties, paparčio, moters, vėjo,
nemirštamai sutviskus mėnesiena,
kai smėlio grūdas keliasi, kai vieną
aptaško žemės žaluma alpia.

1971

VIEŠPATIES ROŽIŲ ILGĖJUS

Aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus:
sparnų žydriųjų – vakaro vėsos –
bebalsės žemės – andai man žadėjai
daugiau žiedų ir laimės, ir šviesos,
aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus.

Aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus:
bet mirė laimė kalkiniam dugne
šaltosios žemės, o laukai nykieji
jau gaubia savo sutemom mane,
aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus.

Aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus:
kai šmėkščiojo pro kartuves mirtis –
kas liko vargšui piligrimui? – vėjas, –
greitesnis jis už meilę ir mintis,
aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus.

Aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus:
aukštų ir aiškių dangiškių namų,
ir jūros gausmo, ir kaip dvelkia gėlės
iš tavo pievų, skaudžiai tolimų,
aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus.

Aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus:
kol šaltą kilpą, būdavo, užners
ant kaklo brolis, kolei vyną gėriau,
kol vaikščiojau po sutemas niūrias...
aš tavo rožių, Viešpatie, ilgėjaus.

1971

SEPTYNEILIS APIE NEBYLIAJĄ PRAPULTĮ

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
tu baltas ciklamenas prapulties
bučiuoki kaukolę ir nebijok mirties
dabar jau meilė ar mirtis žydės
balta šviesa ji mėlynos nakties
spindėjimas ir žiedas prapulties
mylėk mane ir nebijok mirties

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
ar baltas ciklamenas man žydės
sušvito kaukolė ir nebėra mirties
neilgas kelias žydinčios nakties
pamėlo gilių kryžius prapulties
dabar dangus jau temsta nežydės
nėra gyvybės ir nebus mirties

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
nieks nepareina iš anos nakties
mums gaudžia baltos jūros prapulties
mums jūros ciklamenai o mes nieks
mums kiaukutai ir kaulai tos nakties
dabar dangus ir pragaras žydės
nėra nebus jau meilės nei mirties

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
imk kaukolę atgyjančios nakties
dangaus ieškojai žiedo prapulties
ar laimės troškai nieks čia nežydės
tik vienas baltas žodis iš mirties
nebus jau niekur nieko tik žydės
ilgi stiebai melsvėjančios nakties

1971

TRIEILIAI BIRŽELIO NAKTĮ

Japonų maniera

*

Mano gyvenimo svajos išblėso,
O jūs tokie pat,
Balų vilkdalgiai.

*

Ilgai guliu
Šaltoje vasaroj,
Žiūrėdamas į dangų.

*

Viršum žalių pievų
Seniausioj šviesoj
Sklando šikšnosparniai.

*

Metai praėjo,
O aš tebestoviu
Su keleivio drabužiais.

*

Ir su elgetos rūbais
Atrodai gražiai
Tokioje mėnesienoj.

*

Ak, aptiltum, svirpleli.
Jaunos žvaigždės
Ima graudintis.

*

Einu ir einu
Baltomis mėnesienom,
O jos nuolat tolsta.

*

Temsta.
Gėlės aplink.
Vilkdalgiai... Azalijos.

*

Sunkiai siūbuoja

Glicinijų kekės.
Nejau pradės lyti?

*

Naktiniai žaibai.
Ir kaip negalvosi,
Koksai trumpas gyvenimas.

*

Nulenkime galvas,
Bičiuli,
Lakštingalos ima giedoti.

*

Svirpleli skardus,
Kad galėtum giedoti
Žemėj, kur aš gulėsiu.

*

Amą prarandu,
Regėdamas
Žydintį slėnį.

*

Sėdėjom ilgai
Po vyšniom
Mėnulio šviesoje.

*

Piktoji gegute,
Savuoju ku kū
Nutraukei mintis apie dangų.

1974

IŠ CIKLO „7 VASARŲ GIESMĖS“

GIESMĖ APIE PASAULIO MEDĮ

Liudvikui Rėzai ir Petru Repšiui
Tą vakarą, besėdint ant slenkančiosios kopos,
Siūbavo marių bangos ir, vėjui virš galvos
Taip gaudulingai ūkiant, kažko širdis susopo, –

Pasijutau kaip niekad žmogus iš Lietuvos.

Čia protėviai klajojo, jie briedžiais žemę arė,
Jų moterys žiūrėjo akim dangaus spalvos,
O saulė tyliai grimzdo į prieblandą vakarę,
Tenai esu aš buvęs žmogum iš Lietuvos.

Iš ąžuolo kariūnai pilis ant kalno rentė,
Torunėje ir Kulme, čia pat prie Vėluvos,
Augino Krišnai arklius, išjodavo į šventę,
O jeigu mirs, žinojo – esą iš Lietuvos.

Ar meldavosi girių gaudimui begaliniam,
Paskui į jūras plaukė, pilni šviesos gyvos,
Jie nekartojo niekad, kad Lietuva tėvynė,
Bet jeigu srūva kraujas, žinojo – Lietuvos.

Iš Lietuvos bekrastės – aidžios kaip baltų jūra,
Lig pat Juodųjų marių linguodavo keliai,
Paskui jų pilys griuvo, aukšti dievai paniuro,
Bet dar žydėjo rūtos, kvepėjo dobilai.

Tiek sykių gimę, mirę, išraižę jūras buvo
Ir pragarą, ir dangų, ir šviesulius savus,
Turėjo, – visą žemę ir žemėj nepražuvo,
Kartodami tik vieną: mes – žmonės Lietuvos.

Ir aš buvau atėjęs, girdėjau Donelaitį,
Man Baranauskas sakė, taip progiesmiu vos vos:
Kur būtum, ką darytum, sūnau, Aušrinė teka
Ir Saulė, ir Mėnulis – tautoms iš Lietuvos.

Bandykime čia ramūs gyventi ir numirti,
Ir prisikelt bandykim po vasaros žalsvos,
Nujausdami, kad niekad nereiks mums išsiskirti,
Vieni kitiems dėkokim, nes esam – Lietuvos.

Čia nemirtingos žvaigždės ir kregždės nemirtingos,
Dangus čia nemirtingas ir ąžuolo šerdis,
Čia savo šviesią galvą gulduo vaizduos didinguos,
O tu girdi, kaip plaka aukojama širdis.

Tai ne gegutės balsas, apverkti pasiruošęs,
Tai marių vėjai neša melodijas skaisčias,
Į vieną ima jungtis dangaus ir žemės grožis,

Simfonijoj prapuola viršus ir apačia.

O kartais regis skaidriai žydroj padangėj medis,
Virš Baltijos išskėtęs pražydusias šakas,
Lai jį apspinta žmonės, vilties dar nepraradę,
Ir tiesia į aukštybę palaimintas rankas.

1985

GIESMĖ APIE GIMTAJĄ PIRKIĄ

Vargas tiems, kurie nuo Tavęs atsitolino...

Ozėjo pranašystė

Karvė, gulinti ant melioracijos griovio, raudona pašvaistė
Juosia dangų, kur išverstos vyšnios prie šulinio,
Ir tas balsas už kluono, tarytum giedotų laukinė našlaitė:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!“

Kaip vėlai aušta rudenį, žemė, sakytum, vos užgema,
Saulei tekant pro gyvulį, viskas be galo netobula,
O į vakarų tarsi į maišą, durpynan, į sutemą:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!“

Senas tėvas ilgai ten žiūrėdavo naktį pro langą –
Gal pareis iš vaikų kas, nuklydęs į sapną, į tolumą, –
Ne, tik žilas mėnulis iš tikro mylėjo lietuvišką dangų:
„Vargas tiems, kurie nuo manės atsitolino!“

Rodos, regisi aiškiai, kaip tąsyk žmogus iš Vorkutos
Parsibastęs dejavo, jog radęs pastogėj vien Staliną...
Sulaukėjusios obelys, slyvas apėjusios rūgštys:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!“

Žmonės, sodą iškirtę, dabar ten įsiveisė traktorius,
Mano seserys liūdnos su gulbėm išskrido per Žolinę,
Vieną pusę tvartelio regėsite, mirusių akys:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!“

Tas Jakutų kraštuos, o anie prasigers Kazachstanuose,
Išsidaužė, paspringo, dievams negražiai įsiskolino,
Ir klajoja jų vėlės, nerasdamos gimtojo namo:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!“

Pabandyk, jei gudrus, atsiimt savo žemę ir dangų,

Jau mirtis mus visus tarsi Prūsiją maras įbrolino,
Mes pigyn ir pigyn, o degtinė vis brango ir brango:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!”

Brolis, broli išdavęs, kaip Breigelio smuklėje vemia,
Tie, nutraukytom kojom vabzdeliai, į sutemą dūlina,
Jiems jau nieko nereikia, apkarto dangus jiems ir žemė:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!”

Taip, ir aš čia, šešėlių kalvarijas eidamas,
Nematau, kad seniai jau pasenęs, apžlibęs ir molinas
Grįžta tėvas, senelis, vaikaičius baltuosius prakeikdamas:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!”

Greit naktis – geležinkelio bėgiais per raustantį sniegą, –
Formų nėra ir nėra jokio žmogiško turinio,
Amžius baigias ir nieko ničnieko nelieka:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!”

Paramstykite kryžių, sulopykit stogus suirusius
Ir išveskite gyvulius iš bažnyčių, o choleros,
Sukalbėkite poterius už save ir už mirusius:
„Vargas tiems, kurie nuo manęs atsitolino!”

1987

GIESMĖ APIE ŠVENTĄJĄ LIETUVOS UPĘ

Ar kam nors kada nors dar vaidensis tos liūdnos pavasario dienos,
Kai patvinusios Nemuno lankos paplūdo gegužio gėlėm,
Tuėjai per lankas, tau rasa sudrėkino blakstienas,
Tu žiūrėjai į viską akim didelėm, didelėm.

Į piliakalnį kilo ir leidos mėnulio lunatiškas takas,
Naktį švietė bažnyčia, suglaudusi baltus rokoko sparnus,
Aš žinau, taip trumpam vieną vasarą žemė mūs lūpom prašneko,
O po to nežinia – ar kas nors, kada nors susapnuos...

Bet jei nieko ničnieko Tėvynėje mano nelieka,
Aš nenoriu kartotis sienoju, pušų gaudesy,
Aš užtarti bandžiau prieš Aukščiausiajį žmogų ir slieką,
Aš mylėjau visus, bet manęs nemylėjo visi.
Kylant bitėms iš gojų, man užė Amerikos miestai,
Viskas Dievo, šėtono išausta, todėl tiek margiausių spalvų,
Koks pasaulis trapus! Subyrėtų, jei pirštais paliestum,

Kiek sielovartų, laimės, kiek meilės saldžių apžavų!

Bet ne man visa tai, man – gaudimas šėtono mašinių,
Man regėjimas vienas ir skausmas varguolės širdies,
Kai prie Nemuno mirsiu, reiks drobės ir milo, ir švino
Iš pasaulio gerklės, – šito gero kiek reikiant pridės!

Ir nebus jokių paukščių, kurių taip geidavo poetas,
Nei vandens iš šaltinio, nei žvelgiančios briedžio akies,
Liks ant smėlio suklypęs ir kreivas džiovintas skeletas, –
Kas, žmogau, tavo žodžiais šventais ir tavom pranašystėm tikės?

Ten rachitikas vaikas sunkiai dievišką knygą išlaiko,
Jei sutrešo Krėvė ir Maironis, tai kam reikalingas Geda?
Nekankink savo žodžiais žolės ir akmens, neužmušk išmintim mažo vaiko,
Virš kurio suka ratą po rato čiurlioniška paukštė juoda.

Kur Atėnai, kur Sardės, piliakalnius pylę senoliai? –
Jų vaikai juos išdraskė, išlandžiojo po namučius,
Tie suzmekę namiokšliai! Silikatinių plytų gurvuoliai, –
Lengva paršui paknisti ir kaišiot šunims snukučius.

Jau ir šunys ne tie, ir arklys jau vos šonais dvėsuoja,
Vyras kinkosi moterį – eina bulvienu akėt,
Ir toliau eina jie, pasities šimtasiulę kur gojui,
Tik po to, tik namie – kaip žiūrėti ir ką jiems šnekėt?

Ten debilų pulkai paežiuos viens ant kito suvirte,
Ten kareiviai už purviną rublį šokdina mergas, –
Viskas baisyai smulku, viskas žemėje baisyai susmirdę,
Viskas pūsta dabar, ir nebus – kaip žydus – kam atkast.

Ten dar būta aukos, būta kaulų, drabužių ir aukso,
Būta batų, plaukų, gyvo žmogiško riksmo, kančios,
Čia tik kliegsmas seniai pribaiigtų gyvulių ir kaliausių,
Kurios sukasi girtos ir griūva už fermų kerčios.

Kitos gentys užeis, o lietuvio neliks čia nė kvapo,
Gudijoje šitaip buvo – o rūpi pasauly kam nors?
Kad nė vieno žmogaus, kad trobos nė vienos, anei kryžiaus nei kapo, –
Negi manot, nabagai, kad svetimas dievas užtars?

Aš vemiū tulžimi, aš ir pats čia gyventi nenoriu,
Tebūnie šitas kraštas prakeiktas sykiu su manim, –
Jeigu būtų tauta! Atsirastų ir duonos, ir oro,

Atsigautų ir Nemunas, gaustų putota vilnim!

Mūsų žuvys sugrįžtų, o moterys imtų gimdyti
Šviesiaplaukius ir juodbruvius aisčių sapnuotus vaikus,
Apsiriščiau kaip šventas Pranciškus gelsva kviečio grįžte
Ir galėčiau juos krikštyt, ir laimintų aukštas dangus.

Ne, to niekad nebus, jau per daug čia parduota, pragerta,
Kitos gentys, sakau jums, užeis ir badys
Savo juodu nagu – jie parodys skeletą pakartą
Ir išalkusiais savo šunim užpjudys jūsų liesus vaikus.

Nei namų, nei bažnyčių, nei senųjų lietuviškų miestų,
Nei senelio, kur vargšui galėtų padėti numirt, –
Vagys, vagys, bastūnai, žudikai ir niekšai,
Nėr tokios atgailos, kurią Viešpats jums gali paskirt.

Jei po tūkstančio metų kada čia užklysi, keleivi,
Ir ant pilkaltinio aukšto sustojęs žiūrėsi liūdnei, –
Pagalvok, kad gyventa, kad plaukta, kad trenktasi laivo
Į pajuodusį krantą... Pelenai, pelenai, pelenai.

1987–1988

IŠ „BABILONO ATSTATYMO“

SONETAS ANDRIUI VIŠTELIUI

Tėveli, šviesverti, žmogau lietuviškiausias,
palikes pavyzdį seniausiojo soneto,
višteli karalienės motinos, visutėliausios
baltgalvės deivės, Sotvarienės palytėtas, –

kur išėjai su vyrais Garibaldžio?
ar ne į Andų šalį nusibastęs,
beprotnamiuos tėvynės uolą skaldai,
jau nepajėgdamas numirt su indais, baskais? –

kur tu dabar, Visutėlaičio dvasia,
dievulio mūs, kurio aš neaprėpsiu,
toks vejamas kaip tu, per šventą šviesą bėgsiu,

monstranciją pavogęs, kur berasiu

aš žemės namą – Nemunėlį? liksiu
su paskutiniaisiais našlaitėliais aisčių...

1991.IV.21

SONATA

Čiurlionis buvo mažas sauladievis,
čia pamirštas iš kažkurios planetos,
ir šitoj žemėj jam nebuvo vietos,
Čiurlionis visas buvo saulatėvis,

Čiurlionis kiaurai buvo saulasielis
ir saularegis, vengiantis mėnulio,
saulagirdėj po saulės medžiais sėdęs,
girdėjo giedant, grojant, užiant; gulant

saulėtai jūrai, – ir žvaigždes, ir žalčius...
kam akmenis iš saulės sniego kelti? –
nualpdavo net vėjui pučiant, jūros
jį įsiūbuodavo kaip skriejantį laiviūkštį,

Dvasia per saulę tiesė žmogui ranką,
simfonijos, kur dulkių bilijonai
palei dulkelę vieną atsiklaupę...
Ratu reik suktis aplink medį, kolei
visus įsuks baisus Visatos kauksmas.

1991.V

GEDIMINO VALSTYBĖS FRAGMENTAS

Didysis kunigaikštis Gediminas buvo tasai, kur
dar atsiminė dangų, dangaus tvarką (Gdm,
dnm, menas dangų). Dangaus idėja yra
veidrodžio idėja. Dievas taria žodį, vienatinį
savo sūnų, sūnus yra pasaulis. Žodis yra
ovalinės formos, dangaus formos. Išstart žodį
reiškia apreikšti ovalą.

Visą Gedimino valstybės idėją galima iššifruoti
iš dviejų eilučių, kurias dabar atsiminė
lietuviai: „Greičiau geležis ištirps į vašką,

greičiau vanduo sustings į uolą, negu mes
duotą žodį atgal atsiimsime...”

Taigi žodis tartas... Dabar arba jis virs kūnu,
arba subirs pasaulis. Ir mes – tuo pačiu.

1991. V.15

HIMNAS LAUKŲ KROSNELEI

Kur graži laukų vaivorykštė prapuolė
Sándor Petöfi

Kur dabar šviesi dangaus septyniaspalvė,
ta, kur andai juosė mano vargšę galvą,
man net nesuspėjus ir burnos pražioti,
kur Kalnai Barono, šiaurėje sapnuoti,
kur vaikystės mano gojai, pagojėliai,
kvajynėliai, kvajos, pušys, kur medeliai
tie, žydėję skaisčiai kažin koku žiedu,
kurio jau nežino liaudis nusiskiedus?

palei vieną mišką buvo kitas miškas,
palei vieną upę ėjo kitos upės,
palei vieną spalvą visuomet ištiškę
liedavos spalvelės ūkanom apsupę
trobeles prie girių, pilkalniai stūksoję
linijom smaragdo, nors apsamanoję,
bet pilni didybės, sentėvinio miego,
kur sodelis mano, negi taip prasmego?

ėmė ir prasmego, kaip Kaukazo žmonės,
kurdai, tie barzdylos, sklidini malonės,
su kuriais aš gėriau snieginą balandį,
kai ore dar šiurpios nuojautos nesklandė,
regis, dar be kelnių lakstė Husseinai,
o dabar per pusę plyšęs ir jo klynas,
po pasaulio viso grožio ir puikybės,
po aklos, pietinės dykumų didybės...

kaip Mao Zedongas, tas, kur vienas ėjo
per raudoną spalvą, o kraujai teškėjo
ant vienuolio mažo purpurinio skėčio,
regis, dar galėčiau aš jį palydėti
nežinion, kur miega, kasosi drakonas,

bet ir mano, Dieve, apkraujuotas šonas,
ant barzdos ir man jau du lašai užkrikę,
pastebėjau auštant, prausdamas burnytę.

man gražu tas Goethe, spalvą tyrinėjęs,
bet kalnuos bavarų pūtė kitas vėjas,
Hölderlinas miręs, pūsta jo kaulėliai,
ten, kur ir lietuvių, lenkų, ir bedalių
karo prancūzėlių, lageriuos kankintų,
ir jokios saulelės! vokietis pakinko
naftą į vežimą ir džiuigus važiuoja
per Europą visą, staugdamos tūtuoja
rausvos jo mašinos: žmonės, kelio, kelio,
kas iš tavo lauko ir laukų kvietkelio?!

mes taip pat važiuojam, du, dveju, dvasnelės,
kur prapuolė mūsų kergiamos kumelės,
kiaulės, avinėliai, žąsys su žąsiukais,
krykštavę už durų, rytmetį gagenę,
keldami Augustą, seną Kalno Senį,
ar totorių kreivą, Trakų karaimą,
girgždydami mergą ant aukštų vežimų,
gulintiems vežimuos kitos žvaigždės žiba,
visai kitos giesmės, kitokia tapyba!

ak, plunksnelės margos, perpučiamos vėjo,
kas laukais skardeno, kas troboj sėdėjo,
kas padangėm skrido, kas po žemėm leidos,
kas į širdį žvelgė, kas tiktai į veidus,
kas tarp kojų spokso, kas tiktai į kojas, –
bus savaip kiekvienas auką paaukojęs,
koks kieno dievelis, tokios, broli, aukos,
atmeni, kaip rūko tirštas Kaino taukas?

visuomet juk būta dūmo ir tamsesnio,
burnai amžiais gaila neapžiesto kąsnio,
Lietuvėlei gaila pamirštos senovės,
Rusijai vis trūksta braižo įvairovės,
Lenkijai reik zloto, Lietuvėlei lito,
o pasauliui reikia – dievo ir... bandito!

net ir tau, varlyte, kur vandens bažnyčioj
akeles pakreipus, vabzdį tyrinėjį,
norint pasigautį jį, reik truputį vėjo,
judesio, krūpsnelio, širdužėlės skausmo,

Kristaus užmušimo, – kaip ir vilkinyčioj,
viskas tik išdidinta bilijoną kartų,
tam, kad vienas verktų, antras pasikartų,
net ir tau, širduže, visiškai atlyžus,
viską paaukojus, ant galvos pamyža.

vienas Niekas plasta, žmogų pasivožęs,
kas iš tavo skausmo, kas iš tavo grožio,
kas iš tavo vieno liūdno pamišimo? –
kai ateis Velykos, kalsis iš kiaušinio
kitas poetėla, verks tave apvogęs,
kad neturi nieko – Dievo, nei pastogės,

ašaras nušluostęs, sau į snukį dėjęs,
eis pas tavo bobą, parceliuos idėjas,
ak šileli baltas, spalva kunigėlių,
gande kunigundų, tvirtas jaučio sprande,
kurs po savo jungu vargini strazdelį,
gegužėlę uosdamas Pienionysna randa
sau našlelę vieną, dar vaikų pridirba,
ir primerkęs akį, žvelgia, kaip jie virba:
rusai ir žydėliai, skerslatviai, lietuviai,
vagys parazitai iškištaliežuviai
neša iš bažnyčių, pilkalnius nuarę,
žiūri, kad į kelnes nejučiom privarę,
saulė ir menulis, toj gražioj balelėj
skystas atspindėlis, viso to, kas kelia
šviečiančias bažnyčias į padangių aukštį;
mes į viršų žiūrim, iš viršaus tik paukščiai,
iš viršaus tikroji saulė, dievužėliai,
Visagysčio spalvos, auksas, karalijos,
graikų ir romėnų, britų viešpatijos, –
tau, laukų glušeli, nelabai ten vietos
bus palikęs Dievas, brolis ir poetas...
sūnų palaidūną senas tėvas glaudžia,
o šuva aploja, moterys, jį skriaudę,
žiūri deimantuotos, žemės penelopės,
gal katra rūbelį drykstantį sulopys,
gal katra duos pieno, suk pas Magdalėną,
tą, kur krautuvytėj butelius dalina,
Krikštytojas stovi prie laukų upelės,
pats seniai sušalęs, o ir dantį gelia,
prastas jo drabužis, nebent lauko liną
verpdamas ir ausdamas praturtės vargšelis!

elgeta pasaulio, lauko septynspalve,
tu mane priglausi, betgi savo galvą
kur, sakyk, padėsi? kas tave priglaustų
dieną bent, naktelę? kas atgal ataustų
giją vėl į giją, spalvą į spalvelę,
tašką į ženklelį – į begausmį gausmą,
į bespalvę spalvą, giesmę be giesmyno,
vandenį be vandens, indą vandenyno,
kas dabar sutrupins ir – našlaitį vandenį
prisidės prie lupų, skambink neskambinęs,
viešpaties vergeli, kam dar žmogų šiurpini,
vien tik klausi, klausi, ir, pabaigęs šiupinį,
padedi pats galvą ant akmens krosnelės,
merkiasi blakstienos, nors ir juokias daug kas,
bet auka šviesesnė. Kviečiui šitas laukas!

(1940 Krėvė, klausiamas ką daryti, patarė
džūkams arti žemę...)

1991.V.5

20 PRISIPAŽINIMŲ

Pagalvojau, kad aš viską patyriau.
Buvau apsimetęs kūdikiu, mažu vaiku.
Mažu berniuku ir maža mergaite.
Mažu vaikišku dievu – Niekuo.
Buvau apsimetęs paukščiu.
Paukščio akimis žiūrėjau į Lietuvą, į jos jūrų kraterius.
Buvau apsimetęs kunigu, kentauru, Strazdu, Jėzumi
Kristumi, didžiausiu Lietuvos poetu, visais žmonėmis ir paukščiais.
Charonu*, demiurgu**, žaidžiančiu kriauklėmis Baltijoje.
Miruoliu, glamonėjančiu Didonę*** jūrų gelmėj su banginiais.
Girtu Vijonu**** arba Bilhana, prievartaujančiu nepilnametę karaliaus dukterį.

* Charonas – graikų mitologijoje Hado (požemio pasaulio karalystės, mirusiųjų buveinės) keltininkas, perkeliantis mirusiųjų sielas per Stikso upę. (Red.)

** Demiurgas – sen. Graikijoje laisvasis amatininkas, meistras, menininkas. Platono filosofijoje – dievas, kuriantis pasaulį iš amžinai egzistuojančio pirminio chaoso ar prado; kuriančioji jėga, kūrėjas.

*** Didonė – romėnų mitologijoje, pagal Kartaginos įkūrimo legendą, buvo finikiečių princesė, Heraklio žynio Akerbo (arba Sichėjo) našlė. „Dido“ yra finikietiškas vardas, kuris reiškia „didvyrė“. Nupirkusi tiek žemės, kiek apima jaučio oda (supjausčiusi odą siauromis atraizomis ji apėmė didelį žemės plotą), ji Pakrantėje ant uolos pastatė mūrinę tvirtovę, kuri vėliau tapo Kartaginos miesto pagrindu. Po ilgų klaidžiojimų į statomą Kartaginą pas karalienę Didonę užklydo iš Trojos pasitraukęs Enėjas (Homero „Iliados“ ir Vergilijaus „Eneidos“ herojus), kurį į pakrantę nubloškė audra. (Red.)

**** Vijonas (François Villon, 1431–1474) – prancūzų poetas, vagis ir valkata. Dabar dažnai vadinamas modernios prancūzų poezijos pradininku.

Bilhana (Kavi Bilhana) – XI amžiaus Kašmirų (indo-arijų kalbos tautelė, kilusi iš Indijos Kašmiro žemių) poetas, ypač garsus dėl savo meilės lyrikos. Pagal legendą Bilhana įsimylėjo karaliaus Madanabhiramos dukterį princesę Jaminipurnatilaką, su kuria

Kasandra, pranašaujančia žūtį.
Pikasu, skaldančiu kaulus.
Išprotėjusiu Hiolderlynu, trokštančiu vien tylos.
Li Bo su apsnigtom vėliavom senovės Kinijoje.
Varnele, balta, skinančia dilgėles.
Visais pavidalais, kuriais, mano Dieve, liepei.
Dabar norėčiau būti savim.
Žiauriu, tamsiu, negailestingu.
Bejėgiu, sergančiu, tauriu.
Mirstančiu ir atgimstančiu. Tam, kad gyvenčiau.

PAVASARIS BUIVYDIŠKĖSE

Ir vėl
išeina
tasai pats
vieversys
iš žemės
šiaurės
dvasia
susigūžus
žalsvam
kiaušiny –

vieversys
kurio
klausiausi
prieš 10
tūkstančių
metų

visai
ne šitam

slaptai bendravo. Išaiškėjus tiesai, Bilhana buvo uždarytas į kalėjimą, kur laukdamas mirties bausmės parašė garsiuosius savo eilėraščius. (Red.)

Kasandra – graikų mitologijoje Priamo, Trojos karaliaus, ir jo karalienės Hekubos dukra. Pagal legendą Apolonas įsimylėjo Kasandrą ir norėdamas ją suvilioti pasiūlė jai pranašystės dovaną, bet ši Apoloną atstūmė. Tada supykęs Apolonas vis tiek jai suteikė pranašystės dovaną, bet kartu prakeikė, kad jos pranašystėmis niekas netikėtų. Nors Kasandra ir numatė Trojos sunaikinimą, perspėjo trojėnus apie Trojos arklį, Agamemnono mirtį, jos pačios pražūtį, bet niekas jos nesiklausė ir ji nieko negalėjo padaryti. (Red.)

Pikaso (Pablo Picasso, 1881–1973) – ispanų tapytojas, vienas žymiausių XX a. menininkų, labiausiai žinomas kaip kubizmo kūrėjas.

Hiolderlynas (Friedrich Hölderlin, 1770–1843) – žymus vokiečių poetas, paprastai siejamas su meniniu romantizmo judėjimu. Hiolderlynas taip pat buvo svarbus vokiečių idealizmo mąstytojas. Sirgo hipochondrija.

Li Bo (701–762) – kinų poetas. (Red.)

pasaulį

ANTANO BARANAUSKO DIAGNOZĖ

didieji sielvartai Lietuvoje

Be reikalo sielvartavo gerai neišmokęs
Keltiškai, persiškai, sanskritiškai ir aramėjiškai,

Be reikalo sielvartavo dėl iškirsto Nykščio šilelio.
Jis atsistato per Didįjį pirštą.

Be reikalo ėmėsi verst Bibliją,
Be reikalo grūdosi į Seinus.

Viskas buvo Lietuvoje.

Be reikalo verkė
Be Jeremijos

Vienas:

Tada Dievas padarė, kad man viskas nesiseka,
Ne iš to galo pradėta...*
ir griuvo visu Titano** svoriu
nuo stalo, sudrebindamas
pasaulį.

STARDZAS

Poema
skiriu Tėvui

SUARTĖJIMAS

Kai Drazdauskas iš po medžių
Kartą rinko uogeles,
Tai žiūrėjo tartum magas
Į gamtos akis žalias.

* Paskutiniai žodžiai, kuriuos versdamas iš Jeremijas jis mirė (sustojo širdis, užsikimšus šlapimtakiams).

** Titanas arba titanai – graikų mitologijoje dievai, kėsinęsi į pasaulio valdžią. Iš viso buvo 12 titanų – Gajos ir Urano vaikų. (Red.)

Su galvijais, su vaikais
Jau šienavo Lietuva.
Besikeičiančiais vaizdais
Švietė didelė galva.

Štai Drazdauskas girdi strazdą
Leidžiant balsą per miškus
Apie tai, kad lazdos žalios
Sukuproja muzikus.

Ir ūmai pasaulis plečias –
Keliasi erdvė kaip gaubtas –
Ar ne angelas čia plazda,
Išvartytas iš dangaus?

O, kaip jūs ilgai artėjote –
Miškas – laukas – ganykla –
Žalias paukštis ir gamta –
Žemiška kažkas ir dieviška.

Vartosi prie žemės lygūs –
Žmonės – paukščiai – gyvuliai, –
Savo kelio atkakliai
Besilaikanti gyvybė.

Ir Drazdauskas pasiryžo –
Didelė gamta tylėjo, –
Kai Žmogus į Paukštį grįžo.
Paukštis gi – į Žmogųėjo.

Atsivėrė Žmogui akys,
Paukščiui – plėtėsi širdis,
Du sparnu padangėj plakėsi
Kaip visa visa Būtis.

Kai dabar Drazdauskas traukė –
Pusė paukščio ir žmogaus –
Buvo – tarsi koks kentauras,
Žmogų – paukštį žemė jautė.

Šitos bitės, kamanės,
Šita amžių galybė,
Virš apgriuvusių kaimų –
Rausva amžinybė.

Atsiverkiu, žaros,
Man į amžius senus, –
Iškėtojęs sparnus,
Strazdas Lietuvą aria.

Gėriukėliai po pievas.
Plaukia upės. Kalnai.
Danguje dyvinai
Žydi saulė ir dievas.

Tarp dangaus ir tarp žemės
Žalio paukščio sparnai.
Bliauna jaučiai tenai.
Verkia vaikas. Sutekus

Vyras, paukštis, poetas
Dar ilgai ieško peno –
Viešpatie mano,
Kokios baisios jo pėdos!

O iš rūko lyg sapno
Kyla mano tėvynė –
Senas laikas ir samanos –
Lietuva akmeninė.

Kaulakys. Kamarnykas.
Dominykas. Siratos.
Vyžos. Senas giesmynas.
Ir Drazdauskas, ir Strazdas

Žalią sparną ištiesia,
Kad net saulė – žalia,
Jo šešėlis žole –
Šviestos bangos per Lietuvą.

Tiek regėjimuos šėlus –
Mėnuo – miškas – rasa –
Lietuva – ji visa —
Dideliam jo šešėly.

Spurda, lekia gyvybė,
Eidama spirale.
Viršum jos – begalybė,
O kentauras – šalia.

KARČEMA

Kėpso stalas ažuolinis,
Indas liejasi molinis –
Karčemėlė, karčema –
Arielkėlė geriama.

Vyrai mūrai: ūkinykai,
Sukčiai, kupliai, maininykai,
Kožnas pagal savo stoną,
Leisdami ratu uzboną.

Šoka trypia girtos moterys
Ir mergelės tartum voverys,
Pasirišęs kreivą šoblią,
Šlėkta šaukia: oplia oplia.

Diedai seni ir kuproti
Irgi puola tancavoti.
Nors lazdomis pasirėmę,
Kratosi, barzdas surėmę, –
Oplia oplia.

Dideli balti stalai
Kyla tarsi angelai,
Šlėkta po stalu voliojas –
Kiaulė jam paslūgavoja, –
Oplia oplia.

O pačiam kampe kentauras –
Pusė paukščio ir žmogaus –
Su baudžiauninkais bendrauja –
Tai paguodžia, tai išmaukia,

Tai priglobia kokią Ievą...
Per žvaigždynus lėkdama,
Čia didžiulė, čia bejėgiška,
Šoka trypia Lietuva.

Gaivalingos jėgos siaučia,
Siaučia žemė ir dangus,
Čia užvaldo žmogų paukštis,
Čia prasimuša žmogus, –
Oplia oplia.

MOTERIS

Ėjo Strazdas namo,
Truputelį išgėręs, –
Sužydėjo ūmai,
Dangų uždengė gėlės.

Žmonės ritino akmenis,
Ganė karves, avis.
O virš jo – Moters Akys –
Augo, plėtėsi vis.

Atšuoliavo, iškilo –
O, gyvybės rasa –
Staciakrūtė juokinga,
Nuogutėlė visa.

Nuo Homero laikų
Tokias grobė kentaurai,
Kai iš ilgesio staugė
Tarp medžių lieknų.

Strazdas puolė ją vytis –
Žolės lenkėsi aukštos –
Kas ji: Stirna? – Žuvis? –
Gulbė? – Moteris? – Paukštė?

Vaikėsi, kol sutemo,
Ištremė visą pievą –
Volungės šaukė: „Ieva,
Gultumeis ant sutanos...“

Pagaliau pasigavo –
Žvaigždės didelės keliasi –
Atlošė Moters galvą
Ir – sukluo ant kelių.

Žmonės ėjo per akmenis,
Ginė karves, avis,
O virš jo – Moters Akys –
Augo, plėtėsi vis.

Kaip didžiulės plaštakės
Virš visos Lietuvos –
Pirmykštės spalvos
Šviečiančios Moters Akys.

Didelės kaip Žemelė,
Kaip Saulė, Dangus.
Ir suklupo ant kelių
Vyras – Paukštis – Žmogus.

RAUDA

Pasiklausė rudenio vėjo,
Pasisiuvo terbą ilgesnę
Ir, traukdamas šventąją giesmę,
Per Aukštaitiją ėjo.

Kalnai visą dieną šviečia,
Vingiuoja upės raudonos,
Strazdeliui atneša duonos
Bulves kasantis svietas.

Žiūri – pro ąžuolynus,
Erdvėje iškapotus,
Pabaisos nagais geležiniais –
Senos, kuprotos.

O, kiek jos žmonių suėdė,
Išniekino Žemės moterų,
Nei Dievo Tėvo, nei Motinų
Jos nesigėdi –

Nustūgavo gūdžiai
Šungalvių kaimenė,
O žemėje guli
Suėstas kaimas.

Pirkiose, jaujose
Didelės geldos
Pripiltos kraujo

Mažų žmogelių.

Sulėkė žmonės.
Sklido raudos tenai.
Jau ruduo, ir raudoni
Buvo Paukščio sparnai.

Jo didžiulė galva,
Ažuolynai ir debesys –
Kaip danguje deganti
Dieviškoji spalva.

Apspito žmogeliai
Jo kojas, rankas –
Švietė Paukšty kažkas
Begalinis ~ raudonas.

Mirusius palydėjo,
Pašventino jų namus –
Gal senovinis dievas
Iš baltos tulumos.

Gimstam, augam ir mirštam,
O kūdikiai Mozės,
Mūsų vietoje žydi
Čia karklai, čia rožės.

Jis šviesa ir likimas –
Amžina Paslaptis –
Galingoji – laukinė –
Didžioji Būtis.

Vasarą – žaliuodama,
Rudenį – raudona...
Už žmogaus nužudymą
Ji nedovanoja.

Erdvėse lekiudama,
Ji – pasaulį myli.

Ir visi rauduoja.
Meldėsi už mirusius.

ERDVIŲ ATSIDARYMAS

Kažkas virš žemės plauko
O, didelė šviesa –
Įsitempė visa
Žemelė – tarsi lauktų.

Ir atsidaro žaros –
Ir viskas auga, plečiasi –
Iš Paukščių Tako žemėn –
Šventieji paukščiai lekia...

Ir pasirodo Paukštis –
Pasenęs kaip miškai –
Raudonai – statmenai
Į jį Pasaulis plaukia.

Į dangų šunes loja –
O kaip seniai – seniai –
Šita erdve – klajoja –
Padangių šviesulai.

Kai šviesulus numėto
Nematoma ranka –
O Lietuva – erdvėj toj –
Nejau – tiktai auka?

Nuo skliauto iki skliauto –
Lėtai begalo modamas –
Jis savo krašto laukia –
Sunkus – tamsiai raudonas.

Tarsi erdves kilnotų –
Iš Nežinios atėjęs –
Lyg koks – Raudonas Vėjas –
Beribiuos erdvių plotuos.

Ir Lietuva ateina –
Kaip kitados – prie stabo,
Žmogeliai geria pieną
Už ąžuolinio stalo.

Raudonam – Šiaurės – moly –
Jų – milijonai – guli,
Ir plakasi kaip gulbės

Prie vyrų – baltos moterys –

Plevena visos žalios –

Dar bus – šviesos gyvos –

Jis – tėvas Lietuvos –

Ir akys jo – kaip žalčio.

TARDYMAS

Kai seniausi malūnai

Jau pavasarį jautė,

O iš tvartų sulūžusių

Ėjo žmonės ir jaučiai,

Kilo stiebėsi žalios –

Žydros žolės ant šlaitų.

Strazdas Vilniun važiavo –

Gal knygelę išleistų.

Apdainavo jis žmogų,

Paukštį, gyvulį, žuvį, –

Kas gi žemėj pranoko

Dieviškąjį liežuvį?

Visą šitą pasaulį

Jis į giesmę sudėjo.

Giesmėje apsaugoti

Akmenėliai kalbėjo.

Skraidė moterys baltos.

Kažkokioj erdvėje

Kaip vėlė, kaip dvasia

Visas gyvis nekaltas.

Žydra žydra. Ten angelas

Ant žagreles – danguos –

Ten išgelbėtas, atpirktas –

Su jauteliais žmogus.

Tarsi kūdikis juokiasi,

Anei menkas, nei mažas.

... Strazdas būtų šlajukėmis

Šitą kraštą išvežęs.

Bet apspito jį ponai,
Svetimtaučiai klebonai
Knygą atėmė, arklį,
O jį patį – ištardė:

Koks vardas?
Kokia pavardė ?
O šita raidė –
A ar B?

Iš kur toks ėmeisi?
Turėjai moterį?
Sukalbėk poterį.
Užtrauk „Kyrie eleison“.

Aha, papuolei!
Prieš valdžią dar šiaušiesi!
Traukitės, ponai,
Aš – laisvas paukštis!!!

Skrenda, lekia Strazdelis,
Skvernais paplasnodamas.
Danguje plevėsuoja
Paukščių Takas raudonas.

SMURTAS

Pasirodo ir velnias.
Sako – žmoną laikai...
Žemė – kalnas ant kalno,
Gyvulėliai, vaikai.

Žmonės aria, akėja,
Mala žirnius iš valios.
Dievas sūnų turėjo,
Aš gi – dievas ir valkata!

Chamas. Skelbė lygybę.
Apie dangą giedojo.
Pažabot chamų giminę.
Lai sau gieda už grotų.

Aręs žemę ir siautęs

Palei dangų ir debesis,
Žalias paukštis – strazdelis
Judo rankose. Auštant

Bąla medžių veidai.
Ir lelijos, ir molis.
Vaikšto Žemė ir Motina –
Atsibuskit, vaikai.

Kelkit vandenį, duoną,
Skruzdės, kregždės, driežai,
Atsimerkit, beržai,
Eisim Strazdo vaduoti.

Ažuolai išlapoję,
Strazdą vaikosi ponai:
Koks čia paukštis, psiakrev,
Šaudyk, gaudyk jį, griebk.

Guli Strazdas alksnyne.
Išmuša valanda.
Parsidavusius minios
Jį apspjaudo. Tada

Muša paukštį per veidą
Ir, sušaukę tarnus,
Jam išlaužo sparnus.

j beprotnamį veža.

MAIŠTAS

Per Lietuvą veža Strazdą
Raudonais plačiais arkliais.
Geltona gamta prasiskleidžia,
Pakvimpa karklynų lazdos.

Ant kalno pabaisos staugia –
Debesis varinėja –
Lietų paleidžia, vėją, –
Laižosi – Strazdo laukia.

Pečius jam ir snapą gelia –

Suraišiotas, parduotas...
Raudonų paukščių keletas
Išlaužtus – rado – sparnus.

Negalima nieko žudyti –
Sukilo visa gamta.
Baltuodama – dreba galva
Paukštelės mažytės.

Užsisklendė kaip žiemą
Ir Saulė, ir žiedai,
Visi paskui vežimą –
Ir žuvys, ir žiogai.

Ir visas gyvis šliaužia –
Peizažai su kirviu.
Paukščius ir žmones laužo –
Pagirdysim krauju! –

Strazdelis atsistoja –
Užtraukia šventą giesmę.

Dievai, uždekit šviesą,
Palaiminkite kovą.

Pakelkite, muzikai,
Tuos amžinus kirvius.
Jau išrikiavo miškas
Medžius kaip kareivius.

Lyg prie Tigro, prie Eufrato
Skamba didysis varpas.
Erdvėje pažaliavęs
Išlenda – juodas varnas.

Pila ponai iš pulverių,
Puola paukščiai ir vyžos.
Ak, nabagėlės purvinos,
Kruvinos guli visos.

Lenda iš jūrų raudonos –
Amžinosios pabaisos –
Vienas paukštelis – raudodamas
Eina sau – nieko nepaiso.

Uždenkite žmones skvernais
Ir paukščių ilgais sparnais!..

IŠLAUŽYTOS GIESMĖS

Molio giesmės –
Medžių giesmės –
Kaip gyvensim,
Kuo tikėsime?

Žemės giesmės –
Saulės giesmės, –
Nebelieskit,
Nebelieskit!

Mes neturim
Rankų, kojų,
Mus šalta
Migla užklojo.

Niekados
Neatsikelsim,
Nebesėsime,
Nebearsime.

Ir su moterim,
Su vyrais
Nebesrėbsim
Šilto viralo.

Nepakelsim
Storo šaukšto –
Ir žmonių –
Nebesušauksim.

Tarsi laumės
Beplauką
Bėga šaukdamos
Vaikų, –

Kaip girnapusės
Pakriūtėm
Nukapotos
Mūsų krūtys,

Ažuoliniai
Kubilai,
Geležiniai lankai.

Guli –
Nieko nebemato –
Strazdo giesmės,
Giesmės mano.

ŠUNGALVIAI

Iš visos Lietuvos,
Iš Rusijos, Lenkijos
Šuniškom galvom
Viens prieš kitą lenkiasi.

Kuria laužus.
Atrajoja,
Ant mažų
Žmogelių joja,
Kojas ir rankas išlaužo.

Veža avilius,
Gėles,
Nužudytas
Mergeles.

Išbaidytos
Visos vėlės.
Skrenda rūtų darželėlis, –
Viskas išnešta,
Išplėšta.
Kur jūs Lietuvą nuvešita?

Juodos galvos,
Juodos dienos.
Danguje nerasi kelio.
Jokios saulės. Jokio dievo.
Jokio gyvulio, paukštelio.

Tik vaikai
Veidais žaliais
Kasasi

Po ąžuolais...

Staugia ir ėda.
Ėda ir staugia.
Ėsdami staugia.
Staugdami ėda.

O Paukštis – daužosi
Po tokį svieta,
Sparnai išlaužyti,
Kraujo varvėta.

Kolei parbėgo,
Kol parsirado –
Krito ant sniego,
Guli be žado.

Kelkimpatį skaisčiausią
Suplėšytos saulės gabalą –
Sulėkė žmonės ir prausia –
Didelę Paukščio galvą.

PABUDIMAS

Medžiai ar vėliavos?
Plakasi plakasi,
Seniai jau apakusi,
Guli erdvėj.
Miškuose, žmonėse –
Paukščio dvasia.

Ieško teisybės,
Ieško ji laisvės
Nuo Kamajų iki Sibiro,
Nuo Sibiro lig Pažaislio.

Užgula ąžuolus –
Daužosi, dažosi,
Keliasi bėga –
Visa Lietuva.

Besparnė – berankė...

Bėga į erdvę,

O ten negyva –
Riogso išvirtusi –
Beržo galva –

Nuprauskime dangų!!!

SUGRĮŽIMAS

Raudonos – ištiškusios
Obelys – prie dvaro.
Sūnų jo – Pranciškų –
Į Sibirą – varosi.
Angelas nutūpęs
Šakosna ievos.
Kaip boružės – gaudomi
Žmonės Lietuvos.

Tėve, kam daužai tu
Savo seną galvą?
Man tavęs labai,
Pranciškau, gaila...

Atmeni – žuvaudavom,
Pievoj vartaliojomės...
Tėve, rublį davė
Kunigas kelionei...

Tėve, tu jau žilas... –
Žydi obelis –
Joškė – senas žydas
Verkia už kelis.

Diemedėli baltas,
Rožės, apyniai,
Mergelės mažiausias
Apvaisins velniai.

Nieko nepažadina
Vėjai lėkdami;
Mirusių procesijos
Plaukia dangumi.

Žolėmis apėjus
Viešpaties galva,

Ašvų ir lelijų
Motė Lietuva.

Skruzdėlės raudonos,
Saulė ir būžys,
Vandenys ir duona –
Šneka – nebūtis.

O iš to pasaulio
Baltas – nebylias
Atneša vaikeliai
Strazdui lelijas.

Tų leliją būta
Tokių didelių,
Jogei nesimatė
Viešpaties kelių.

EPILOGAS

Šneka pusprotis vienas,
Kad turėjo sparnus.
Kaip Pažaislyje, Viešpatie,
Išlaikyti durnus!

Guli senis ant krosnies –
Tie ilgi vakarai –
Paukščio snapas – ar nosis,
Plunksnos – ar skudurai...

Buvo paukštis – nebuvo...
Gal visai netiesa
Tie sapnai apie Būtį,
Ta Raudona Šviesa.

Gal jau erdvės liepsnoja? –
Perskeltas pagalys.
Žemės kraštas? – Sienojai? –
Dievas čia – ar svirplys? –

Rudeninį dirvoną
Verčia kiaulė knysle,
Miega sapnas raudonas
Ažuolų šaknyse.

Gyvulėlis. Pašiūrėj
Gal Kalėdą naktis...
Ir kaip tąsyk vėl žiūri
Amžina prapultis.

O Būtis kaip padūkus
Lekia lekia ir skambina –
Giesmę, šaukia, man duokit,
Vardą duokite amžiną!..

1963–1965

MAIRONIO MIRTIS

Devyni sonetai ir epitafija
Paimsme arklą, knygą, lyrą...

PIRMASIS SONETAS

Mano broliai mąstydami mokos gyventi,
Įkvėpimo šviesaus semias savo galvoj,
Prašmatnybė minčių ir melodijų šventės, –
Taip užauga poetai naujoj Lietuvoj,

Aš kitaip gyvenau ir kitaip aš galvojau,
Aš regėjau ne taip ir jaučiau aš ne tą:
Man vis dingojos tykantys sielą pavojai,
Iš kurių tik vaizduotė ištrauks ir malda.

Aš mylėjau savaip ir kentėjau savaip.
Man pasaulis – kaliausės pakaušiais melsvais,
Aš mačiau, kaip juos Viešpats suskaldo, suardo.

Man išplūdo regėjimai marių srautu,
Prie pasaulio šventyklų, seniai sugriautų,
Aš išspjoviau kaip Biblijoj – kruviną kardą.

ANTRASIS SONETAS

Senatvė man į ausį pakuždėjo,
Jog vienąkart išnyksiu tarsi dūmas,
O kokią formą turi dūmas? Vėjo?
O kas tada soneto tobulumas?

O Lietuva – ar turi kokią formą?
Man kitados vaidendavos ovalas...
Į paskutinį amžiaus galo forumą
Ateina tie, kur uodegas prišalo.

Kodėl gi Dantė nesmerkė soneto,
Jei viską taip išsigemant išlėto
Regėdavau prie Šiaurės vandenų?

Einu namo, nes nieko neradau čia,
Beliko metalinių miestų griaučiai
Išbudusiems iš motinos sapnų.

TREČIAS SONETAS

Iš draugų jau nedaug kas pasauly man liko,
Skaisčios moterys mirė, pasmerkę mane,
Baranauskas danguj, o šilelis nupliko,
Tai saulėlydis ašarų mano tvane.

Taip, pasaulis tik toks. Ir kitokio nebūna.
Viskas baisiai trumpam. Laikiniai, laikiniai
Vargonus šalto rudenio daužo Perkūnas, –
Mikelandželo ir Rafaelio sapnai.

Sau Tėvynę sutvėręs buvau... Nedejuoti,
Jog tikrovė kita... Iš šėtono vaduotis
Ji pati nenorėjo, nemano visai.

Liko siela. Toks mėlynas marių drugelis,
Paukščių Tako vėlė mostels sykį sparneliais, –
Kas Pavasarių tavo balsai?

KETVIRTAS SONETAS

Aš regiu, tai netilstantys Bacho vargonai.

Visa kita perniek. Kitados Šatrija,
Palanga mane guodė. Aptemusiais kloniais
Kur nuplauksi, Tėvynės skurdžios eldija?

Kur Dubysa? Kur tundros? Baltuojančios Alpės?
Kur Neapolio užtaka? Trakų akmuo?
Kur po putų arklys? Ką dar vandenys kalba?
Gal sulaukė jau Vytautą grįžtant namo?

Ne, tik Juodosios marės, Karpatai lediniai...
Fra Angelico da Fiesole tėvynėj –
Tokio mėlyno, tokio gražaus –

Šitoj žemėj dar niekas dangaus neišrašė,
O ant kelių klūpėdamas viešpačius prašė –
Man – nebus niekados į tave panašaus.

PENKTAS SONETAS

Žvelk, skystablauzdžiai eina... Tai lietuviai?
Kaip daugelis išmirusių tautų
Jie dedas kuo nebus ir kuo nebuvo
Tarp milžinų, savaimė išpjautų.

O aš ne toks. Aš ne iš tų lietuvių.
Jie vagia ir meluoja. Man graudu...
Su tavimi Krėvė, Čiurlionis... Du jie,
O trečio šiam pasauly nerandu.

Penki suvalkai eina parsiduoti,
Išlaisvint kūną, sielą gi – išduoti,
Žydėti iškilmingai, sau rusėt.

Man bloga buvo Persijoje gyventi...
Ropliai, galvom prakandžiotom, gyvatės,
Netruks jie savo mirusius suėst.

ŠEŠTAS SONETAS

Tai pasaka, gal Robinzono Kruzo

Gyvenimas, taip graudžiai sugalvotas...
Man liko tik vienatvė, siaubo plotas,
Vaikystė, jūron plaukiančios medūzos.

O kur jų uostas? Kur namai? Tėvynė?
Kur sakalas? Tie paukščiai mėlynsparniai
Iš Putino poezijos? Tik vieną juodą garnį
Šaltam kape gal būsiu prisiminęs.

Man gaila – ko? Aš net nesu sutepęs
Žiūrėjimu šio didelio pasaulio,
Ir mano kapas – tai tik mano kapas.

Kas savo bruožus geistų dar išsaugot?
Su visata kaip deimantas sutapęs,
Aš nelaikau net lapo – sniego saujoj.

SEPTINTAS SONETAS

O mano meilė – tai tik mano meilė,
Ir nieko aš daugiau čia nenorėjau,
Pavasaris pavasariu, o vėjas –
Manęs nebus, ir neraudos taip gailiai.

Už skausmą dar – kas amžinesnio lieka?
Kas Lietuva? Nejau jos dangui reikia?
Prisiminiau aš mažutėlį vaiką
Prieš amžinybę, Skaistyje ant liepto...

Ir kam tas keistas žodis – realybė?
Tik ašara skaidri turėjo galią
Pavirst į saulę, vandenį, smūtkelį.

Man visos žvaigždės, danguje sužibę,
Nuplaukiančios į savo amžinybę,
Nevertos vieno elgetos žingsnelio.

AŠTUNTAS SONETAS

Pačiam gale gyvenimo kelionės
Mane apsupo niūksanti giria.
Kažkur prapuolė tiek kankinę žmonės,

Ėmiau galvot, kad jų visai nėra.

Nors tik ką rėkė, rankom mostagavo,
Snukius čia daužė, kraustės iš galvos...
Sakykit, kas, kada išpranašavo,
Kad liks tokie tik – sūnūs Lietuvos?

Ar dar kas imsis vesti šitą tautą,
Taip paprastai apgaunamą, apgautą,
Dubysos kloniuos temstančiuos, sūnau?

Pakaušio laukia kirvis ant skiedryno...
Paklausk tą žiogą, gal jisai ką žino,
O aš žinau, kad nieko nežinau.

DEVINTAS SONETAS

Nei lyros jau, nei arklo nematyt,
O knygų nesuprasi – daug ar maža...
Ateis laikai, ne šitie, tai kiti,
Maironiui irgi gal pakels tiražą...

Bet kas iš knygų – knygos irgi dulkės.
Iš dulkių – dulkės, saulė ir diena.
Ramiai, žmogau, į savo grabą gulkis,
Mirtis – sesuo, nors gal ir ne viena.

Tavoji siela, Lietuvon atėjus,
Girdėjo beržus, Baltiją ir vėjus,
Dabar pridurmu kitos jai atklys...

Ta, kur didybę ir menkystę mato,
Jau nenumirs, ją įsuka į ratą
Visatos arfų šventas virpulys.

EPITAFIJA

Čia guli didis – Lietuvai žmogus.
Kartybių taurę spėjo jam supilti.
Naujoj kovoj ir per naujus vargus
Atgausim Laisvę, Amžinybę, Viltį.

1984–1985

Sigitas Geda, *Sokratas kalbasi su vėju*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001, p. 21–53, 290, 354, 367.

ANGELAS KRINTANTIS PALANGOJ

1

Tai krintančio angelo balsas,
Iš purpuro – balų,
Skvernai debesų, debesų,
Debesylų – gauruoti.

Tamsus jo drabužis,
Žiedadulkių gausmas,
Sparnuočiai ūmai išbaidyti
Jo balso, Jo balso – iš balų.

– – Ir trenksmas,
Lyg lūžtų pasauliai,
Lyg lūžtų erdvė – iš platinos,
Akmens, iš aukso
Jo tamsūs sparnai
Šitą erdvę užkloję,
Šviesus kalavijas
Ir lūžtančio sparno
Skeveldros – –
Tai angelo sapnas – pasaulis,
Ir sparnas, ir sparnas,
Šviesus kalavijas – iš sapno.

Iš pieno, iš plieno,
Medaus ir netilstančio
Marių gaudimo
Su bėgančiom, plaukiančiom,
Rėkiančiom marių žuvim,
Gyvulėliais, su aibėm
Kvailų vabalų ir dar skraidančių
Sėklų padangėj.

Daugiau jau nebus,
Daugiau nieko nebus,

Tiktai šitas kritimas,
Sprogimas, lūžimas
Ir garsas – –
Virš vienintelio mūsų pasaulio.

2

Duonos angele,
Eik su mumis!

Akmens angele,
Eik su mumis!

Žemės angele,
Angele vėjo!

Akmens angele,
Moliuskų angele,
Eik su mumis!

Tegul eina prieky arklys,
Tegul eina priekyje angelas,
Tegul eina prieky akmuo,
Tegul eina prieky gyvatė!

Klausykite arklio balso,
Klausykite akmens balso,
Klausykite angelo balso,
Klausykite balso gyvatės!

Duonos angele,
Angelo duona,
Duonos akmuo,
Moliusko gyvate!
Duonos arkly,
Angelo arklio
Priekyje eina!

3

Vaikas su pašinu kojų

Ir vienas liūdnas
Šeštadienis
Su rugiagēle
Rankoj.

Sigita Geda, *Eilerašči*, *Gedichte*, Vilnius: Baltos lankos, 1997, p. 6–12.